

Sebestyén László (Budapest):
Szkíták, hunok, magyarok¹⁸⁵

Nemigen találkozhatunk ma olyan történéssel hazánkban, aki ezt a három népvét együtt említené, különösen olyan értelemben és céllal, hogy ezek között szoros egymásutánosság, egymásból eredés lehetne.¹⁸⁶ A magyarságnak a szkítákról és a hunokról való leválasztása a múlt század második felétől tapasztalható. Hogy megértsük az okát, a szkíták eredetmagyarázatát kell először látnunk. Mindenekelőtt tisztában kell lennünk azzal, hogy a szkítákkal való rokonságért érdemes volt versengeni, kivált az indoiráni, indoeurópai népeknek, hiszen, különösen az utóbbiak, a mindenkori kultúrák élén gondolták magukat. Hogyan is tartozhattak volna más néphez a szkíták, akikről azt írta Ephorusz a Kr. e. VI. században, hogy „a fűjtató, a kétágú horgony és a fazekaskorong feltalálója a közülük való Anakaroi volt; vagy Heziodosz (Kr. e. VII. század) szerint „szkíta találta fel a rézöntést”. Aiszkhülosz (Kr. e. 525-456) állítja, hogy „az acél szkíta jövevény az ő világukban”. De nemcsak az, mondja Higinusz (Kr. e. 31-Kr. u. 14.), mert az ezüst felfedezője is szkíta volt. Akármint van, német nyelvészek kisütötték a múlt század első harmadától kezdve, hogy a szkíták egy nomád iráni nép nyelvét beszélték, ők maguk is iráni nép. Legyünk jóhiszeműek, s tekintsük állításaikat a tiszta tudomány eredményének, viszont azért nézzük is meg, miből mire jutottak. Főként három tudósi munka érdemleges: Kaspar Zeuss: *Die Deutschen und die Nachbarstamme*. München, 1837.; W. Thomaschek: *Kritik der ältesten Nachrichten über den skytischen Norden*. Wien, 1888. és Karl Müllenhof: *Über die Herkunft und Sprache der pontischen Scythen und Sarmaten*. Berlin, 1892. Sikerült elérniük ez írásoknak, hogy a bizánciak s általában a régebbi írók általános felfogását, hogy ti. a szkíták a népvándorlás kora óta föltűnt, különféle urál-altaji vagy másképp turáni népekkel, hunokkal, turkokkal, magyarokkal, kunokkal stb. voltak valamiféle rokonsági viszonyban, most felváltotta az iráni eredet tudata és hite.

A korábbi felfogás megváltozása főként nálunk rendkívül föltűnő, ha meggondoljuk, hogy míg még a múlt század elején is a szkíta múlt kutatása és magyarázása a magyar történettudomány fő ága volt, addig ez írásokat követően, mint valami múltó divatot, elhagytuk, s lomtárba hajítottuk tudományos életünkéből.

Annak ellenére történt ez így, hogy tudósi felvérteztségben egyáltalán nem voltunk felkészületlenek. Nagy Géza régész-történészünk meggyőzően bizonyította a német nyelvészek véleményének gyenge lábón állását, azt, hogy nagyon gyér, többé-kevésbé eltorzított és többféleképp is magyarázható nyelvmaradványokra építették állításaikat. E szavak közt van vagy 10-12, jelentés szerint is ismert szó, 10 mondai és istennév, a többi személynév, földrajzi és népnév. Ma már szükségtelen is idézni Nagy Géza szavankénti és helytállóan bizonyult elemzéseit, célszerűbb az e századi német tudományból idézni, így M. Wasmer szkítakutató eredményeit a *Reallexikon der Vorgeschichte XII*. (1928) lapjairól. Összefoglalása szerint a szkíta-iráni nyelvrokonság igazolására mindössze csak 6 olyan szóalakot tudott felmutatni, amelynek eredete szerinte is bizonyítottan látszott. E szavak: az Enáeresz, Ojórputa, Paralátaj nép-, azaz törzsnevek, továbbá a -peirt, -kszaisz és -ária

¹⁸⁵ *Az Első (Szegedi) Iskola Előadásai és Iratai*. Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, Zürich, 1993. pp. 39-53. ISBN 963 8465 00 X <https://mek.oszk.hu/06400/06488/06488.pdf>.

¹⁸⁶ Három évtized múltán feléledt az érdeklődés magyar tudományos körökben az itt elemzett összefüggések iránt. Az alábbiak tükrében igen érdekesítő bizonyos korai latin nyelvű nyomtatott könyvszövegek alapján Fábian Sándor érvelése, bizonyítása a tudást jelentő scita latin szó és a szkíta nép, a tudás népe vonatkozásában, valamint a „Kárpát-medencei Meotisz” következményei tekintetében. Hiszen Sebestyén László feltárt tényeit igen jól megmagyarázzák. És ezt megerősíti a Kárpát-medencei magyar népi, nyelvi és műveltségi folytonosság rengeteg bizonyítéka is. Lásd Fábian 2021, Cser 2000. – *A szerk.*

személynévrészek. Ez bizony kiáltóan szegényes eredmény, mondja nagyszerű tudósunk, Mészáros Gyula a *Chattiak és skythák* c. könyvében, 1938-ban. De még hozzáteszi, hogy a hatból az oiorpata kiveendő, mert szarmata eredetű. Jegyezzük meg, hogy Nagy Géza az összetett szó -pata, ölni-t jelentő szőrészét a sumerbői eredeztette.

Azt talán nem is kell említenem, hogy mi nem a dicsőségért versengünk, bár sumer ügyben ez nagyon is kijár nekünk, helyesebben e rokonságot, összefüggést vallóknak. Elegendő a társadalmi és életforma-beli hasonlóságokat, egyezéseket említeni, azt, hogy a szkíták lovas, nyilas nép voltak, vallásukban a természeti erőket tisztelték, a tűz, a föld, a víz, a nap volt tiszteletük tárgya, szövetségkötésük módja a vérszerződés volt, lovat áldoztak, lóval temetkeztek, a hadisten képében kardot tiszteltek, a meghódolást, mint nálunk is, a föld és a víz átadása jelképezte.

S ha a honfoglalás ideje-beli bizonyítékokat keressük, krónikákból, feljegyzésekből, törvényekből igenis egész csokorra valót tudunk csak hirtelenében is fölmutatni. Kezdjük mindjárt Anonymusszal. Ő teljesen azonosította a szkítákat a magyarokkal, mikor ezt írta: „a hungarusok igen vitéz és hadi viszontagságokban felette hatalmas nemzete... eredetét a szkíta nemzethől vette, amelyet saját nyelvén dentumogernek neveznek”. Kitűnő meglátás az itt is előadó Endrey Antalnak a véleménye, hogy Anonymus ezt senki külfölditől nem vehette, ez csak régi magyar hagyományból eredhet. Bizonyítja a dentumoger szó, melyről senki nem tesz említést, nincs rá külföldi forrás. Azért fontos ez, mert történészeink szerint a szkíta vonatkozást egyszerűen Regino prümi apáttól vette át, s innen merítette a magyarok szkíta eredeztetését.

A későbbiekben válik fontossá, a hun összefüggések tárgyalásánál, hogy Anonymus a magyarokat a hunokkal együtt szkíta népnek tekintette. A szkíták első királyától származtatta Attilát és az Árpádokat is. Ezt sem vehette külföldi forrásból, de azért azt ráfognak, hogy a Magógról magyarrá állítást ötletként Sevillai Isodorusból meríthette.

De mit szóljunk a komoly tudósok számító, a cordobai egyetemen tanult II. Szilveszter pápa állításáról? Ugye tudjuk, a koronát ő küldte Istvánnak. Nos, ez a pápa III. Ottó német császárt dicsőítő iratában ezt mondta: „Mienk, mienk a római birodalom. Erőt ad gyümölcsben Itália, katonát adó Gallia és Germánia, s nem hiányzik nálunk a szkithak hatalmas királya sem.” Minket, a mi népünket értette a szkítákon.

A Vata-féle lázadás leverése után I. Endre két törvényben is utal a magyarok régi vallására. Legelsőbb: megparancsolta, hogy „minden magyar avagy jövevény Magyarországon, ki a scythiai ősi pogány szokást el nem hagyja, Jézus Krisztus igaz vallására nyomban vissza nem tér és nem hallgat a szent törvényre, melyet a dicsőséges István király adott vala, feje és jószága vesztével bűnhődjék”. A 4. paragrafus is idetér: „A szentségtelen scythia szokásoktól és hamis istenektől forduljanak el és rontsák el a bálványokat.” Az első pont területi vonatkozású, mert szkítiait mond, a másik már meghatározás: szkíta szokást nevez meg. A Gellért-legendában is szkíta bálványokról szólnak. A Képes Krónika a hunokról szólva így fogalmaz: „mihelyt egy szkíta elesett, Attila nyomban másikat állíthatott helyére”. Aquileja ostromakor így jellemzi Attilát: „szkíta észjárással parancsot adott, és egymillió vitézétől egy-egy nyeret kért”. Ezzel egyben a hunok szkítaságát is jellemzi, illetve vallja.

Nemkülönben Kézai sem. Őtöle többek között ezt olvashatjuk: „Keve kapitányt szkíta módon ünnepélyesen eltemették az országút mellett, hol kőbálvány van felállítva.” A régi vallás szívósságáról még szólhatunk; Szent László törvénye pedig az első dekrétum 22. fejezetében így védekezik ellene: „Aki pogány módra kutak mellett áldoz, avagy fának és forrásnak és kőnek ajándokot ajánl, akárki legyen, egy ökörrel bűnhődjék érte.” Ily okból is a papoknak ugyancsak kijárhat még 1114-ben is. Lőrinc esztergomi érsek ugyanis így rendelkezik: „Minden kanonok a klastromokban, minden káplán az udvarokban tudományos nyelven, azaz deákul beszéljen, és senki semmit meg ne tartson a pogány vallás-beli

szokásokból, mellyet aki cselekszik, ha tette nagyobb, 40 nap tartson különös pönitenciát, ha kisebb, megveretve hét nap böjtöljön.

Azért Taksony és Géza alatt nagyobb vallásszabadság volt, legalábbis Pilgrim püspöknek VII. Benedek pápához 974-ben írott levele szerint, ha némiképp talán dicsekvő is, erről tanúskodik: „Mert maguk a magyarok, ámbár még egy részük a pogányság bilincseiben van, a mindenható Isten kegyelmének munkája által senkinek alattvalóik közül nem tiltják a megkeresztelkedést, sem a papokat nem gátolják, hogy bárhova menjenek. Hanem oly egyetértők a pogányok a keresztényekkel és oly barátságosan vannak egymással, hogy beteljesedni látszik Ézsaiás jóvendölése: a farkas és a bárány együtt legel, az oroszlán szénát eszik.” Szkíta ügyben lássunk még egy pápai véleményt, immár későbből. II. Pius pápa 1501-ben kiadott Cosmographiájában írja: „Azt tartják, hogy a Duna partját lakó hungarok is a szkíták neméből valók.”

Históriailag hogyan lehetséges ez? Kezdjük azzal, hogy már Hérodotosz szerint is hazánkban éltek szkíták. A Kr. e. VI. században jelenhettek meg itt. Tárgyi kultúrájuk az i. e. VI-III. században keletkezhetett a Kárpát-medencében, ezt jelzi vaszablák sorozata, 25 bronztükrök, 67 vasfokos, húsznál több állatalakos tegezdísz, 23 bronzcsörgő, többszáz nyílcsúcs, vastörök és kardok. Ezek Bakay Kornél adatai, s nem tartalmazzák az árpádi magyaroknak a szkíták fémkultúrájára és fémtárgyaira, így az aranyszarvasra emlékeztető, velük azonos régészeti hagyatékát.

Sokkal fontosabb összefüggés, hogy a magyarságnak ugyanott van a bölcsője, a koronként feltalálható helye, ahol hun-szkíta népek éltek. Nagyon érdekes, hogy a szkíták nyomai a Közel-Keleten és Kis-Ázsiában lelhetők fel a legrégebb időktől. A – mondhatni – legizgalmasabb adat C. Plinius Secundustól ered az első századból. Azt állítja, hogy a szkíták azonosak a régi világ arameusaival. Szó szerint ezt mondja: „a szkíta népet, kiket a perzsák szakának neveznek, általában az ókori arámiához állítják a legközelebbi nemzetnek”. Nemzeti nevüket nem is a görögöktől ismerjük, hanem az asszíroktól: asguzai, is-ku-za a nevük, a z c-nek ejtendő. Ha ez így van, nem is lehet valószínű, hogy a görög szkütha szó bőrruhást jelent, s hogy ily módon minden, a Fekete-tengertől északra lakó népet a mostohább északi tájban szükséges bőrruházataról neveztek kivétel nélkül szkítának.

A C. Plinius Secundus által említett időben, korban Szíria lakóinak arámi volt a neve, s Szíria ekkor magában foglalta Palesztinát, Júdeát, Föníciát, Babiloniát, Mezopotámiát, Kilíkiát, Antiókiát. Én magam külön is felfigyeltem a Kr. e. 240-ből való, Polibius V. könyvében olvasható tudósításra. Ez így hangzik: „Philoteria ama tó mellett fekszik, melybe a Jordán nevű folyó beömlővén ismét kiömlik a rónaságra, az úgynevezett szkíták városa körül.”

Nem lehet céloim e rövid órában teljes szkíta történelmet adni. Annyit még, ami a velünk való kapcsolatot illetheti, hogy a Kr. e. 7. századtól a 3. századig róluk olvashatni a legtöbbet a Fekete-tengertől a Kaukázusig, illetve a Kaszpi-tengerig terjedő területen. E térségbe a Kaszpi déli részéről, az Arax folyó mellől jöttek fel, ahová Szíria és Média területéről II. Sargon asszír uralkodó (Kr. e. 722-705) végleges hódítása után húzódhattak. Nagyon fontos tény, hogy a Kr. e. 6. században igen nagy számban telepítettek médeket a Fekete-tengertől északra. Több adat is szól arról a Kr. utáni első századból, hogy hunok és szkíták a Kaszpitól keletre és nyugatra találhatók. Ide húzódtak vissza később a megdöntött pártusok szkíta népek belső szövetségeseikkel, így jöttek innen ki később a kazárok is, akikről később lesz szó.

De most nézzük a hunokat, akikről szintén leválasztanak bennünket mai historikusaink, holott a szkíta kapocs is elveszít egy fontos láncszemet ezáltal. E vizsgálódásunkban nem hagyható figyelmen kívül, hogy bennünket, magyarokat korszakonként szkítának, turknak, hunnak neveztek az esedékes források írói. Hogy miért lettünk turkok, arra Theophilactes Simokatta nyújt felvilágosítást a VII. századból: „A perzsák a tőlük északra lakó szakákat

szokták turkoknak nevezni.” A szaka elnevezés, mint ismeretes, a szkítát jelenti a perzsáknál, illetve jelentette.

Hogyan függhet össze a szkíta és a hun? Erre Priszkosz rétor megmaradt és Bíborbanszületett Konstantin művében megőrződött követi jelentése nyújthat számunkra megvilágító tényeket. Világtörténetileg Priszkosz tekinthető az Attila-kori hun birodalom legjobb ismerőjének, mert személyesen járt Attilánál. Felnőtt korú férfi volt, szónok és bölcsész, jó megfigyelő. Evagriosz egyháztörténész így emlékezik meg Priszkosz munkájáról: „Ez időben támadt Attilusznak, a szküták királyának nagyhírű háborúja, melyet körülményesen és legokoszerűbben leír Priszkosz szónok.” Ezt a részt, a háborúleírást mi nem ismerjük. De nem kerülheti el a figyelmünket, hogy ebben az idézetben is szkíták királya van. Egy királyt nem illethetnek olyan jelzővel, mint egy térség népsokadalmát, amelyikről csak azt tudni, hogy bőrruhája van, s ezért így is lehetséges elnevezni. Tudniuk kell, kellett a címét. Idézzünk akár félmondatokat is a követi jelentésből, amelyben váltakozik a szkíta és a hun megnevezés és nem véletlenszerűen, hanem pontos, tudatos tartalommal, az érződik, mintha a szkíta konkrét nép, nemzet volna, s benne ugyanúgy a hun is, valahogy annak meg felelően, ahogyan Attila címében benne volt az, hogy a hunok, a médek, a gótok, a dánok királya. Ily konkrétan érződik benne a szkíta is, amint Priszkosz azt is mondja, hogy Attila udvarában „a szkíta királyok egész hada nyüzsgött”.

Tudunk róla, hogy más-más nevű szkíták voltak az ún. királyi szkíták, a földművelők, a nagyállattartók, még ha ezek az elnevezéskülönbségek akár csupán a görög tudósítók szemléletéből fakadó jelzős nevek voltak is, mint például melanklenek, fekete zekések, gelonok, vidámak, vígak, vagy az arimaszpok, egyszeműek, ami valójában vaksit, gyengénlátót jelenthetett, mintha azt gondolta volna, aki így nevezte el őket, hogy olyan gyengén lát, mint egy félszemű.

A Tarih-i Üngürüş is különböztet népen belül, amikor Hunor népéről azt írja a Pannóniába indulás előtt: „látták, hogy Hunor népéből tízezer ember gyűlt össze, és a nem rendkívüli teremtvényekből is kétszáznyolcvanezer férfi gyülekezett össze”. A fordító, Blaskovics József, kiváló turkológus, ezt úgy értelmezi, hogy Hunor népe rendkívüli, azaz nem közönséges, átlagon felüli, előkelő és vitéz nép. E hasonlat annyiban nem vág feltétlenül ide, hogy ebben nincs népnév-beli különböztetés.

Mindenesetre lássuk, hogy Priszkosz miként tudósít úgy, hogy a szkíta megjelölés nem tartalmatlan, valódi tájékozatlanságból eredő, szokványos jelző csupán. „Ismét jött követül egy, a háborúban nagy tetteket mívelt szküta férfiú, Edekon...” A fordító, Szabó Károly, egyébként Egyeknek érti és olvassa Edekon nevét, elhagyván a görögösítő on-t, s gy-vé téve a görögben hiányzó kettős mássalhangzót. – Majd tovább, Rusztikiosz követségi tagról mondja: „ki velünk együtt jött a szkíta földre”. „A követség nemcsak a rómaiaknak, az unnoknak is javukra lesz.” A követség vezetőjének arra a válaszára, hogy a rómaiaknál szkütha nemzet belüli szökevény nincs, Attila így felel: „Míg a rómaiak és unnok közti viszályok ki nem egyenlítettnek, addig semmit nem vásárolhatnak”. Vagy Priszkosz egy megjegyzése: „Éppen akkor Onegesziosz Attilász öregebb fiával az akatzir nemzet ellen volt kiküldve, mely szkütha nép s Attilász által hódíttatott meg.” „Lányok fogadták Attilát szkütha dalokat énekelve. Bort hoztak, mi a szkítáknál a legnagyobb megtiszteltetés jele.” „Amint a lak kerítése körül sétálék, egy ember, kit öltözékéből szkütha barbárnak gondoltam, hellén nyelven üdvözölt, vagyonos szküthának látszott, szépen volt öltözve, s feje körös-körül le volt nyírva.” Maximonosz ajándékot ad a hun főembernek, mondván, „ha egyezséget szerzend a rómaiak és unnok között”. Erre a válasz: „Azt gondolják, elárulja urát, elfeledkezik szkütha neveltetéséről?” Priszkosz írja a legidősebb Attila-fiúról: „az akatzirokon és a szkütha tenger melléken tanyázó több nemzeten uralkodott”.

A várható perzsiai hadjáratról szólva igen érdekes megjegyzést tesz a görög követség egy tagja, Rómulosz, mert olyan ismeretet tulajdonít a hunoknak, amellyel nem

rendelkeznének, ha nem volnának egyben szkíták is. Halljuk Rómuloszt: „Nem nagy távolságra esik Szküthiától a médok földje, s ismerik is az unnok ezen utat, mert egykor oda be is ütöttek s benyomultak a médok földjére.” Erről az egykori benyomulásról, amely 800 évvel ezelőtt volt – a római követség idejétől számítva –, Hérodotosz így tudósít: „Meotis tavától Phasis folyójáig és a Colchokig harmincnapi útja van egy jól menőnek. Colchisból pedig nincs messze átkelni Médiába, hanem csak egy nép van közöttük, a saspírok. Az ezeken keresztülmenők Médiában lehetnek. A scythák azonban nem törtek be ezen a részen, hanem egy föllebbi, sokkal hosszabb úton kanyarodva, jobbukon lévén Kavkáz hegye. Itt a médok megütközvén a scythákkal és meggyőzötven a csatában, megfosztattak uralmuktól. A scythák pedig egész Ázsiát foglalták el.”

E példákat még folytatni lehetne, s végig az derülne ki, hogy az akkori görögök a hunokat valóban szkíta népnek tartották. Ez annál is inkább így igaz, mert a Kr. e. harmadik századig élt görögök, Hérodotosz, Hékataiosz és a többiek mind, akik a szkítákról írtak, még a Földközi-tenger mentén létesített görög gyarmatokból közvetlenül szemléltek az akkor még szkítáktól benépesített területet, szkíta földet és népeket láttak, most azonban legfeljebb a Krím-félszigeten éltek még szkíták és a Kubán vidékén, a Kaszpi-tenger két oldalán. Vagyis itt már nem érvényesülhetett a Krisztus előtti évszázadokban kialakult szemlelet. Itt már tudni kellett ténylegesen, diplomáciai érintkezésekből, közvetlen személyes tapasztalatokból, hogy szkíták-e a hunok vagy sem.

Ugyanezt mondhatjuk azokról a türkökről, akiket a perzsák korábban szakának, szkítának tartottak és neveztek, s a bizánciak, éppúgy keverve a megnevezéseket, mint a hunok esetében, mindig-mindig a szkíta megjelöléssel is élnek. Jó példát szolgáltat erre például Menander a VI. századból, aki azért is mérvadó ismeretű személy, mert nyilatkozata szerint a gétáktól, tehát egy szkíta néptől származik. Ilyen tudósításairól tudunk: „A turkok fejedelmének követe, Mániák – korábban szogdiai fejedeleme volt –, szkíta betűkkel és nyelven írt levelet vitt Jusztinosz császárhoz.” Itt a kultúra megjelölése a fontos.

Menander két bizánci követségben is járt a turkoknál, Kr. u. 569-ben és 576-ban. Így számol be az elsőről, ahogyan ismerteti a tűztiszteleti szertartáson átesett küldöttség fogadását: „tömjénággal tüzet gyújtván szkíta nyelven valami barbár ígéretet mormol tak...” E jelentés magyar nyelven megjelent szövegéhez azt a lapalji megjegyzést fűzte a szerkesztő szerző, hogy „Menander, mint más bizánci írók is, gyakran azonosítja a turkokat a régi szkítákkal”. Azok után teszi a magyar munka ezt a megjegyzést, hogy Menander tudósítása így kezdődik: „Miután a turkok, akiket régen szakáknak neveztek, követeket küldtek a béke ügyében Jusztinoszhoz.” Tehát Menander tudja, hogy ezek szkíták, annál is inkább, mert ő géta származású, s feltehetően ezért is került be a küldöttségbe, amelynek nem ő a vezetője, hanem egy Zimarchos nevű görög,

A második követségjárásról, ahol a vezető Valentinosz, így tudósít Menander: „Valentin elindult kísérelével és 106 turkkal. Akkortájt ugyanis már régebbi idő óta turkok tartózkodtak Bizáncban, akiket ebből az alkalomból küldött oda népük. Úgyhogy mindezekből az úgynevezett turkok törzséből összegyűlt százhat szkíta férfi.” Itt álljunk is meg. Ugyanaz a felváltva használt névmegjelölés, mint Priszkosznál. Emellett az is figyelemre méltó, hogy a bizánci udvarban összegyűjtött, tehát nyelvükről, népükről közvetlen ismereteket szolgáltató személyekről van szó. Egy Menander ismeretű és tudású ember nem hordhat össze tudatlanságból hetet-havat.

Érdemes tudni, hogy a turkoknak és kazároknak is a későbbi időkben rendszeresen tartózkodtak embereik a bizánci udvarban, s a császári rendtartás azt is gondosan előírta, hogy mely teremben legyen az étkezési helyük, s mindenik így ott-tartózkodó nép képviselőinek a saját nemzetük viseletében kell ott megjelenniük. Így tudjuk például azt is a X. századból, Liutprand német-római követ tudósításából, hogy „a bolgár követ feje magyar módra volt borotválva”.

Hogy a turk–szkíta, görög szóhasználat szerinti összefüggést érzékeltessük, lényegében elébe vágunk annak a későbbi, számunkra fontos ténynek, hogy a honfoglalás idején mindkét bizánci császár, Bölcs Leó és a fia is, Bíborbanszületett Konstantin – ez utóbbi már a X. század közepén –, turknak nevezett bennünket. De ez utóbbi például régebbi nevünket is említi, azt, hogy sabartoi asphaloi, s ez azért igen-igen fontos, mert ez a népvünk a vele említett régi lakhelyünkkel abba a régióba, Kis-Ázsiába és a Közel-Keletre visz bennünket, ahol pedig a szkíta népek élettere volt az időszámításunk előtti évezredekben. Egy ilyen történeti képben feltűnő magyar régmúlt visszatéríthet bennünket krónikáink igen lényeges állításaihoz, s ezzel egyben a múlt század közepéig történetszemléletünkben és világlátásunkban nagy egészében kialakult szemléletünkhöz. Mert akármin van, abba nem igen nyugodhatunk bele, hogy a Kr. utáni ötszáz évesektől visszamenőleg nincs rólunk sem írásbeli adat, sem régészeti bizonyíték, ha megmaradunk a finnugor nyelvészetben alapuló őstörténeti felfogásban, amely tagadja a hun–magyar kapcsolatot. Pedig középkori források szerint a hunok Szkítiából, a Kaszpi és a Don közötti vidékről indultak ki. Ezt az újabb kutatások is megerősítik. A francia Deguignes által kétszáz évvel ezelőtt közreadott vélemény a hiung-nukról, akik a kínai fal mellől i. e. 35-ben üzettek el, lényegében semmi továbbit nem tudunk, mert tisztázatlan az Európa felé vezető útjuk. Egyedül a szkíta–hun összefüggés a történelmi bázisunk a lényegében meggyőző magyar krónikák szerinti megvilágításban.

Viszont itt is meg kell vizsgálnunk az elutasító álláspontok megalapozottságát, azt a ma iskoláinkban is tanított véleményt, hogy a magyarság hun eredete fikció, hogy a magyarságnak nem volt sem genetikai, sem történelmi kapcsolata a hunokkal. Vagy, hogy az azonosságnak ez a hiedelme a keresztény nyugaton keletkezett a X. században; ilyen hatás érvényesült a Nibelung énekből is.

Mielőtt az egész elutasító érvrendszerre kitérnénk, ezt a Nibelung-hatást nézzük meg, mert ezt már maguk a németek is meg cáfolták, tudniillik nemhogy a Nibelung-énekből lehetett a magyaroknak tudomást szerezniük Attiláról, hanem éppen fordítva, a dal anyagát itt gyűjtötték fel Géza fejedelmünk udvarában. Az énekhez mellékelt kis versike *Klage* címen így szól: „Évégből most mindjárt útnak indítom követeimet Hunországba: ott bizony rátalálok az emlékekre; mert nagyon helytelen volna ám, ha az nem lenne megőrizve. Ez a legnagyobb esemény, ami ezen a világon valaha megtörtént.” A németek szerint Pilgrim püspök maga is itt járt az anyag összegyűjtése végett.

Kézből cáfolhatósága miatt említsük meg röviden azt az állítást is, hogy a Hunor–Magor név az onogur–magyar kapcsolat perszonifikált mondai emléke, hogy a Hunor szó Onour formában hangzott. S ez az egész nyelvi bravúroskodás azért van, mert nem abból indulnak ki, hogy hunogur. Pedig több forrás így említi a magyarokat. De ez még semmi ez ügyben, ha tudjuk, hogy örmény írók szerint a Kaszpi-tenger mellett, az Arax folyó vidékén (emlékszünk, honnan jöttek fel a szkíták a Kr. e. III-II. században a Fekete-tenger feletti térségbe?) volt egy Hunoracerta nevű város, amelyet örményből lefordítva Hunor-városnak neveztek.

A legbántóbb azonban az az állítás, hogy Anonymus csupán azért említi Attilát, mert jogcímet igyekszik kovácsolni a magyaroknak az ország elfoglalására. Ide írom erről a mai fogalmazású sommás történelmi véleményt: „A magyar honfoglalás ily módon nem volt egyéb, mint a Pannóniába visszatérő hun-magyarok jogának érvényesítése.” Ezt a vádat, mert az, egy Selig Cassel nevű történész fogalmazta meg először *Magyarische Altertümer* c. 1848-ban megjelent könyvében.

S mit kapott ezt követően Anonymus a század második felének német történészeitől, például Eduárd Röslertől? Igen tanulságos: „A jegyző fő iránya a magyarok eredetéről egy hamis nézet megalapítására megy ki, hogy ti. a magyarokat Attila népeitől származtassa... Neki elviselhetetlennek látszhatott őseit a német krónikások leírása után rabló csordáknak

képzelné, melyek az országra rohannak, s az ellenállásra erőtlén, számtalan népség lerohanása után a véráztatta földet megszállották. A jogeszméje erkölcsi nagyságában kelt föl benne, s most már nem lón elég neki, hogy a magyarok a jelenre jogállapotban élnek, mely rájuk nézve birtokuknak a szomszéd népek részéről történt elismeréséből keletkezett. Nem, utálva azon képzeletet, hogy valaha önkény és jogtalanság által jutottak birtokukhoz, átvitte jogfogalmait őseinek idejére, s az elkövetkezett jogtalanságot legalább sok nemzedékkel hátrább, egészen ismeretlen ősapáira, a hunokra igyekezett hárítani. Most már a magyarok azon hivatásban tűnnek fel, hogy jogukat keresik: ők nem hódítanak, hanem csak visszafoglalják elvesztett sajátjukat.”

Szép, ugye? S ezt mi nemhogy megcáfoltuk volna, elfogadtuk. Tudóskodó szövegezésben ugyanezt olvastam magyar szerzőtől is.

Kitűnő és feltétlenül igaz viszontválaszaink vannak. Halljuk előbb Anonymust, aki olyan tényszerű, valósággal finom és jámbor fogalmazása, mint általában egy papi ember. A Székítiából való kijövetel után ezt írja: „A választásuk arra esett, hogy majd Pannónia földjét keresik fel. Erről ugyanis a szállongó hírből azt hallották, hogy az Attila király földje, akinek ivadékából Álmos vezér, Árpád apja származott.” Árpádnak Salán vezérhez szóló üzenetét már határozottabban fogalmazza: „Az én ősapámé, a nagyhatalmú Attila királyé volt a Duna–Tisza-közén elterülő föld, egészen a bolgárok határáig, ami most az uratoké.”

Lássunk azonban még egy mondatot, amelyet semminemű külföldi forrásból nem nyerhetett, ezért ez perdöntően fontos: „Az orosz vezérek kérték Álmos vezért, hogy Pannónia földjére vonuljanak, amely előbb Attila király földje volt.” Ez a közlés azáltal válik rendkívüli horderejűvé, hogy az órosz krónika ezt mondja: „Majd azután fehér magyarok jöttek, és örökölték a szlávok földjét, miután elkergették a frankokat, akik azelőtt foglalták el a szlávok földjét.” Ugye föltűnt a krónikás fogalmazása, hogy „örökölték” a szlávok földjét? Így kap értelmet Anonymus híradása, hogy az orosz vezérek kérték Álmos vezért, hogy Attila király földjére, Pannóniába vonuljanak. Ez a véleményük és egyben kérésük támasztja alá azt a fogalmazásukat, hogy a magyarok örökölték a szláv földet. Elismerik, hogy Álmos népe örököse Attila népének. Hogy lehet ezek után elfogadni a rösleri álláspontot?

Sok bizonyítékunk van a magyarság saját emlékezésére a hunokra. Csak néhányat lássunk. Kézai írja: „Etele király címerén is, melyet tulajdon pajzsán szokott hordani, koronás fejű madár vala ábrázolva, melyet magyarul turulnak hívnak. Mert ezt a címet hordták volt magukkal a hunok mindig a hadban Gyeics (Géza) vezér idejéig.” Vannak híradások arról, hogy a Passauban eltemetett „Gizella királyné sírkövén is glóriás sas van”. Ez szinte hihetetlen: Szent István özvegye is vállalja az előző pogány uralkodó ház címerét. Pénzeinken is rajta van a turul évszázadokon át. Országunkat pedig Szent Istvántól kezdve Hungáriának nevezik a latin nyelvű okmányokon éppúgy, mint a pénzekén.

Említetlenül hagyván a sok pozitív bizonyítékot, az idő rövidege miatt is csak egyetlen összefüggésre térjünk még ki. Hékatáiosz, a Kr. e. VII. században élt görög földrajzíró azt állítja: „Nem hallottam másokról, hogy a Dunától északra lagnának, csak a sigginekről. Azt beszélnek magukról, hogy a médektől vándoroltak ide. Méd viseletben járnak.” Ha ehhez melléteszem a Tarih-i Üngürüszt tudósítását: „Egy nap Adzsem (Perzsia) országának padisahja Kosztantiniye (Bizánc) fejedelme ellen hadjáratot indított, és emiatt Dzsidijsza országának uralkodójától segítséget kért. Dzsidijsza fejedelme segítségül Hunor népéből, akik tatárok voltak, húszezer katonát gyűjtött össze, és Adzsem padisahjához küldte (ezt a sereget). Amikor Adzsem padisahja is Kosztantiniye ellen ment, az említett Hunor népét támadás érte, mely aztán ily módon elvált Adzsem padisahjától és Pannonija tartományába költözött. Amikor abba a tartományba érkeztek, látták, hogy csodálatosan bőséges folyamai vannak nagy számban, sok gyümölcse és bő termése van annak az országnak, és az ő nyelvükön (Hunor népének a nyelvén) beszélnek (az ottani népek).” Nincs vajon Hékatáiosz

közlése a sikkinekről s e Perzsiából való bejövetel között összefüggés? Időpontját még nem tudjuk, de azt a krónika megírja, hogy ezután jöttek be 375-ben, újabb hullámban a hunok. Fejtsük meg ezt a dolgot. Szép feladat, s rendkívül fontos is!

Végezetül, a Torontóban elhunyt Hallay István barátom emlékére is, aki a most hallható forrást felderítette, zárjuk e kis összefoglalót a XVIII. században készült Acta Sanctorum *Szept. 2., Szent István, Magyarország királyának az ünnepe* c. írással. Noha nem magyarok írták, határozottan állítja a hun–avar–magyar egyenes leszármazást, több krónika bizonyítása alapján.